

TERVETULOA!

Tilaisuuden käytännön ohjeet

- Pidetään mikrofonit suljettuna ja kamerat kiinni muulloin kun esitetään kysymyksiä.
- Pienryhmissä kamerat voi pitää auki koko ajan.
- Kysymyksiä voi esittää myös keskustelukentässä.
- Jos tipahdat linjoilta tai tulee muita teknisiä ongelmia, olethan yhteydessä saara.ronkainen@motiva.fi

31.8.2021

Päivitetty opas

Elintarvikeala ja tuotteet ammattikeittiöille kehittyy koko ajan, joten tarve päivitykselle oli jo ajankohtainen.

Työ aloitettiin keväällä 2020 nykytilan taustoituksella:

- aiemmin saatu palaute oppaasta
- kysely alan toimijoille oppaan toimivuudesta
- päivitys- ja muutostoiveiden kerääminen oppaaseen

Kesä – syksy 2020

Luonnonvarakeskus tuotti johdannon taustatekstit + tuotetietokortit

Reilu kauppa ry on mukana tuottamassa sisältöä liittyen kolmansien maiden vastuullisuusteemoihin

THL ja ruokavirasto mukana päivittämässä ravitsemuslaatuosiota.

Vapaa kommentointikierros ennen kriteerien julkaisua marraskuussa.

Julkaisu joulukuussa 2020

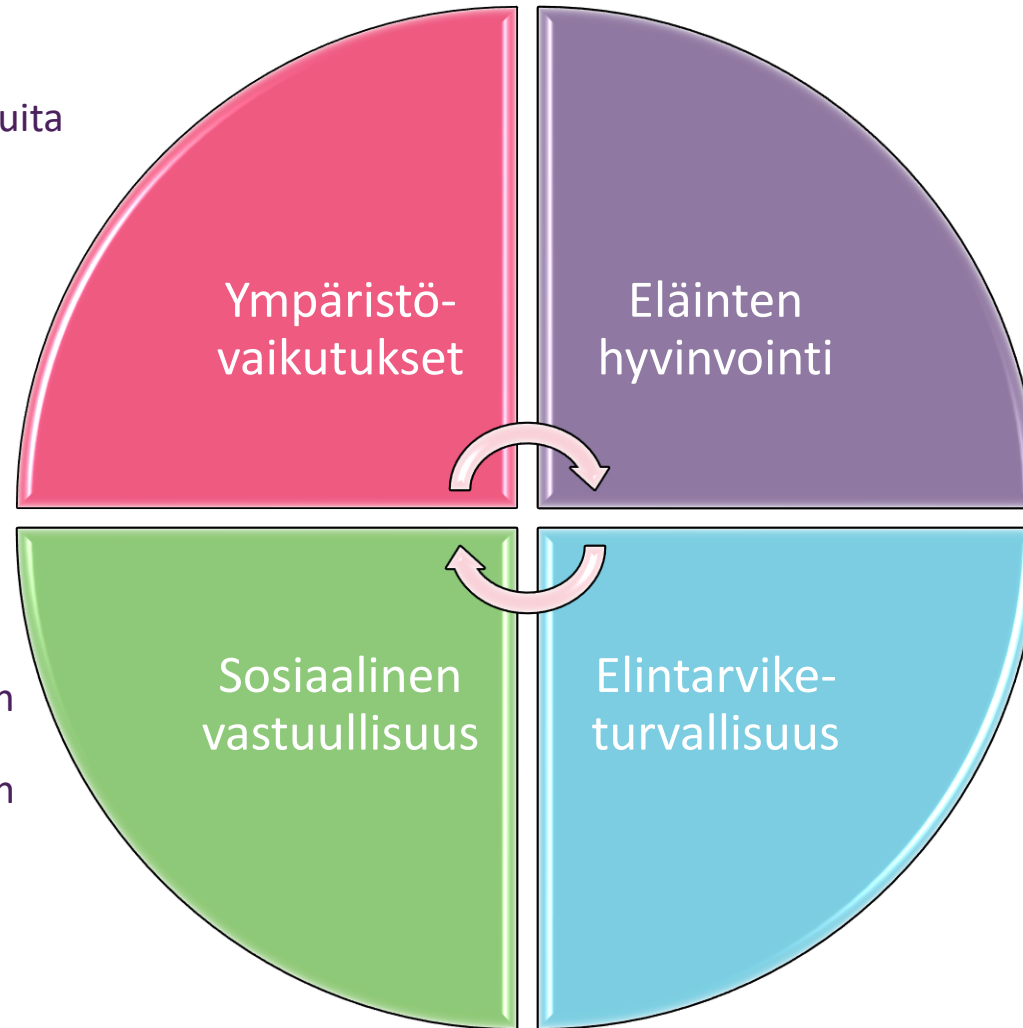
Oppaan sisältö

1.	JOHDANTO	1
2.	ELINTARVIKETUOTANNON YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET	2
2.1.	RUOANTUOTANNON YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET SYNTYVÄT PÄÄOSIN ALKUTUOTANNOSTA	2
2.2.	RAAKA-AINEIDEN KÄYTÖN TEHOAKUUS JA RUOKAHÄVIÖN MÄÄRÄ VAIKUTTAVAT RUOKAKETJUN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSIIN	3
2.3.	SUOMEN KASVIHUONEKAASUPÄÄSTÖISTÄ REILU NELJÄNNE ON PERÄISIN RUOANTUOTANNOSTA	3
2.4.	HIILIJALANJÄLKIVERTAILUJEN KÄYTTÖ ELINTARVIKEHANKINTOJEN VERTAILUKRITEERINÄ ON TOISTAISEKSI HYVIN HAASTAVAA ...	3
2.5.	PUOLET SUOMEN VESISTÖJÄ REHEVÖITTÄVISTÄ PÄÄSTÖISTÄ PERÄISIN MAATALOUSTESTA	4
2.6.	RUOANTUOTANTO VAIKUTAA LUONNON MONIMUOTOISUUTEEN	4
2.7.	VEDEN NIUKKUUS ON YHÄ TÄRKEÄMPI KYSYMYS GLOBAALILLE RUOKATURVALLE	5
2.8.	ALKUTUOTANTO JA TUOTANTOTEHOAKUUS KESKEISIÄ RUOANTUOTANNON YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN VÄHENTÄMISESSÄ	5
2.9.	LUOMUTUOTANNOLLA ON POSITIIVISIA VAIKUTUKSIA MONIMUOTOISUUTEEN	6
3.	ELÄINTEN HYVINVOINTI JA TERVEYS	7
3.1.	SUOMESSA ELÄINTAUTITILANNE ON HYVÄ JA ANTIBIOOTTEJA KÄYTETÄÄN VÄHÄN	8
4.	ELINTARVIKETURVALLISUUS	8
4.1.	SALMONELLAVALVONTAHOJELMA	10
4.2.	KASVINSUOJELUAINEIDEN KÄYTTÖÖN LIITTYVÄT ELINTARVIKETURVALLISUUSRISKIT	10
5.	RAVITSEMUKSELLINEN LAATU	11
6.	SOSIAALINEN VASTUULLISUUS	12
6.1.	GLOBAALIIN MAATALOUSTEEN LIITTYVÄ ERILAISET IHMISOIKEUSRIKKOMUKSIA	12
6.2.	HANKINNOISSA KANNATTAA HYÖDYNTÄÄ SOSIAALISEN VASTUUN SERTIFIOINTEJA JA AUDITOINTIJÄRJESTELMIÄ	13
6.3.	HANKINNOILLA TYÖLLISTÄMINEN	13
7.	VASTUULLISUUSKRITEERIN JA OPPAAN KÄYTTÖ	15
7.1.	KRITEERIN VALITSEMINEN	15
7.2.	KRITEERIN TASOT SEKÄ NIIDEN PERUSTELUT JA TODENTAMINEN	17
7.3.	TODENTAMINEN	18
8.	SOPIMUSKAUDENAIKAINEN SEURANTA	19

- Elintarviketuotannon ympäristövaikutukset
- Eläinten hyvinvointi ja terveys
- Elintarviketurvallisuus
- Ravitsemuksellinen laatu
- Sosiaalinen vastuullisuus
- Vastuullisuuskriteerien ja oppaan käyttö
- Sopimuskauden aikainen seuranta

- Ruoantuotanto-ketju aiheuttaa Suomen kaikista kasvihuonekaasu-päästöistä arviolta 25-30 prosenttia. Muita ruoantuotannon yleisiä ympäristövaikutuksia ovat rehevöityminen, happamoituminen ja monimuotoisuuden pienentyminen.

- Ruokamarkkinat ja -ketjut ovat globaalit, joten etenkin kehittyvistä maista tulevien elintarvikkeiden kohdalla on syytä huomioida myös sosiaalisen vastuullisuuden kriteerit.

- Eläinten hyvinvointi kattaa koko eläinten elinkaaren, myös kuljetukset ja teurastuksen. Kaikessa eläintuotannossa on ratkaisevaa se, miten ihminen hoitaa ja kohtelee eläimiä.
- Suomalaisen elintarvike-tuotannon kemiallisten riskien hallinta on hyvää, eikä elintarvikkeissa esiinny ihmisen terveydelle haitallisia jäämiä kasvisuojeluaineista, eläinlääkkeistä, ympäristömyrkyistä tai muista kemiallisista aineista.

Tuotetietokortit

Tuotetietokortit kokoaa yhteen kyseisen elintarvikeryhmän merkittävimpiä ympäristön, elintarviketurvallisuuden, eläinten hyvinvoinnin ja sosiaalisen vastuullisuuden ulottuvuuksia.

Luke on tuottanut korttien sisällön perustuen heidän tutkimustietoon.

Tuotetietokortit antavat perustietoja hankintojen taustalle.

31.8.2021

TUOTETIETOKORTTI KASVIKSET, HEDELMÄT, MARJAT JA VILJAT

Elintarviketurvallisuus

Suomalaisissa kasvihuonevihanneksissa on todistettu edelleen paljon harvemmin jämiä kuin tuontituotteissa (esim. Espanja tai Hollanti), vaikka jälkimmäisissäkään sallitut jäämäärät eivät ylity. Toinen ero on, että vihanneksissa monijäämät ovat sitä yleisempiä, mitä etelämpänä tuontimaa sijaitsee. Euroopan unionissa kasvinsuojelu on toteutettava integroidun kasvinsuojelun (IPM) mukaisesti (kts. johdanto).

Mikäli kasvinsuojelusta ei huolehdita, voi tuote sisältää elintarvikekäyttöä haittaavia kasvintuhoojia sekä näiden tuottamia kuluttajalle vahingollisia yhdisteitä kuten mykotoksiineja.

Kemiallisten kasvinsuojeluaineiden käyttömäärät ovat suurimpia maissa, joissa viljellään paljon erikoiskasveja, kuten hedelmiä ja viinirypäleitä, joilla kasvinsuojelun tarve on suurempi ja kasvinsuojeluaineiden käyttökohteita useita kasvukaudessa. Suurimmat kasvinsuojeluaineiden käyttömäärät ovat Kiinassa ja Israelissa.

Hehtaarikohtaiset käyttömäärät ovat pienimpiä Pohjoismaissa, joissa myös torjuntatarve on yleisemmin pienempi kuin Keski-Euroopassa. Espanjalaisissa, italialaisissa ja hollantilaisissa tomaateissa on useammin torjunta-ainejäämiä kuin suomalaisissa.

Monijäämäisten tuotteiden osuus kasvaa, mitä etelämmäksi mennään, mutta yksittäisten aineiden osalta torjunta-ainejäämille asetetut enimmäismäärät eivät niissäkään ylity. Torjunta-ainejäämien esiintymistiheyden osalta suomalais-

set tomaatit ovat eteläeurooppalaisia ja jopa hollantilaisia tomaatteja parempi valinta, mutta viimeksi mainittujenkin jäämät ovat nykykäsitksen mukaan turvallisella tasolla, ainakin kun yksittäisten aineiden jäämäpitoisuuksia katsotaan. Eniten maksimijäämätason ylityksiä on esiintynyt mansikassa, omenassa ja salaateissa. Suomessa viljellyistä kasviksista löytyy vain vähän torjunta-ainejäämiä.

Sadonkorjuun jälkeiset kasvien ja hedelmien kemialliset käsittelyt ovat sallittuja useissa maissa. Nämä lisäävät jäämäreikkejä. Suomessa kemialliset käsittelyt eivät ole sallittuja, vaan varastosäilyvyydestä huolehditaan asianmukaisilla sadonkorjuumenetelmillä, oikeilla varastointiolosuhteilla tai biopohjaisilla käsittelyillä.

Luomutuotannossa synteettisten kemiallisten kasvinsuojeluaineiden käyttö ei ole sallittua. Kasvinsuojelu perustuu ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin sekä biopohjaisien kasvinsuojeluvalmisteiden ja torjuntaeläimien käyttöön.

Sosiaalinen vastuullisuus

Kasvien, hedelmien, marjojen ja öljykasvien tuotantoon ja poimintaan liittyy monia sosiaalisia ongelmia: huonoja työoloja, matalaa palkkausta ja jopa pakkotyön kaltaisia oloja. Useiden trooppisten hedelmien viljely tarjoaa työtä miljoonille plantaasityöntekijöille ja pienviljelijöille. Valtiosa tuotannosta on sertifioimatonta, ja sertifioimattomilla tiloilla on paljon ongelmia.

Työntekijöiden oikeuksien toteutumisen ja elinolojen kehittämisen haasteena ovat monessa maassa elämiseen riittämättömät ansiot, sillä työntekijöille maksettu lain mukainen minimipalkka ei useinkaan riitä kattamaan työntekijöiden ja heidän perheidensä perustarpeita. Banaanin hinnan lasku maailmanmarkkinoilla on siirtynyt tuottajille, joiden saama hinta on romahtanut samalla, kun tuotanto- ja elinkustannukset ovat nousseet merkittävästi.

Myös Suomessa on tullut yksittäistapauksissa ilmi ongelmia marjojen poiminnassa ja muissa maatalouden kausityötehtävissä, joissa hyödyn-netään ulkomaalaisia työntekijöitä.

Erityistarkastelussa banaani

Banaani on Suomen suosituin hedelmä. Banaanituotannossa – niin plantaaseilla kuin pientiloilla – tarvitaan enemmän ulkopuolista työvoimaa kuin monien muiden tuotteiden kohdalla. Monet työnantajat palkkaavat työntekijöitä jatkuvasti lyhytaikaisiin työsuhteisiin, mikä antaa heille mahdollisuuden välttää laillisten etuuksien maksamista, ja estää työntekijöitä järjestäytymästä ja neuvottelemasta yhdessä parempia työoloja ja etuja. Monilla banaaniplantaaseilla on myös tiissä paljon köyhiä siirtotyöläisiä, joilta puuttuvat usein viralliset asiakirjat. Siksi he uskaltaisivat harvoin valittaa matalista palkoista tai ilmoittaa epäkohdista, eivätkä he voi neuvotella palkkoista. Banaaniviljelyssä on ilmennyt myös lapsityövoiman käyttöä.

Naiset työskentelevät banaaniviljelmillä usein syrjittyinä, kouluttamattomissa tehtävissä ja pienillä palkoilla. Naisten osuus Latinalaisen Amerikan banaaniviljelmillä on vähentynyt jopa alle kymmeneen prosenttiin työvoimasta, koska työnantajat eivät tarjoa äitiysetuuksia. Nainen voidaan erottaa töistä raskauden vuoksi ja Costa Ricassa ja Perussa naisen täytyy todistaa, ettei ole raskaana saadakseen työpaikan banaanitilalta.

Pienviljelijät ovat kaikkein haavoittuvimpia epäreilulle kauppatavoille. Heidän on hyväksyttävä ostajien ehdot ja vientiyhteykset veloitavat heiltä säännöllisesti lisäkustannuksia. Hinnat ja sopimukset neuvotellaan enimmäkseen lyhyiksi, ja monet maahantuojat käyttävät sopimuslausekkeitä, jotka antavat ostajalle mahdollisuuden irtisanoutua sopimuksesta, jolloin riski myymättömistä banaanista siirtyy ostajalta viejille ja erityisesti tuottajille.

Eläinten hyvinvointi

1.4 Terveysthuollotoimet			
1. Naudanlihan on oltava vähintään 70 % peräisin eläimistä, joille on vuosittain tehty eläinlääkärin suorittama terveydenhuoltokäynti, joka sisältää myös eläinten hyvinvoinnin arvion ja tilalla on terveydenhuoltosopimus eläinlääkärin kanssa ja kirjallinen terveydenhuoltosuunnitelma. Vasikoiden mahdollinen <u>nupoutus</u> on tehty käyttäen rauhoitusta, puudutusta ja kivunlievitystä	2. Naudanlihan on oltava 100 % peräisin eläimistä, joille on vuosittain tehty eläinlääkärin suorittama terveydenhuoltokäynti, joka sisältää myös eläinten hyvinvoinnin arvion ja tilalla on terveydenhuoltosopimus eläinlääkärin kanssa ja kirjallinen terveydenhuoltosuunnitelma. Vasikoiden mahdollinen <u>nupoutus</u> on tehty käyttäen rauhoitusta, puudutusta ja kivunlievitystä.	Eläinsuojelulain (1996/247) mukaan tuotantoeläinten terveyttä tulee seurata. Suomessa se käytännössä tarkoittaa nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä Nasevaan kuulumista. Nasevassa eläinten hyvinvointi kuuluu osaksi ennalta ehkäisevää terveydenhuoltoa ja Nasevaan kuulumisen takaa vuosittaisen eläinlääkärikäynnin tilalla ja eläinten hyvinvoinnin arvion <u>Welfare Quality®</u> -indeksin periaatteita noudattaen.	1.& 2. Kolmannen osapuolen todistus, esimerkiksi todistus kuulumisesta Nasevaan tai muu vastaava todentaminen, joka täyttää kriteerin vaatimukset.

Kasvintuotannon ympäristökuorma

PERUSTASO	EDELLÄKÄVIJÄTASO	PERUSTELUT	TODENTAMINEN
2.1 Alkutuotannon ympäristövaikutuksen vähentäminen			
1. Toimittajalla tulee olla ympäristövaikutusten vähentämiseen perustuvia mittareita ja seuranta vähintään kolmessa seuraavista kategorioista: jätehuolto, biodiversiteetti, energiankäyttö, ravinnepäästöt, maaperän laatu ja hiilimäärä sekä vedenkäyttö.		Ympäristövaikutusten vähentäminen vaatii toiminnan seuranta ja arviointia. Dokumentointi antaa mahdollisuuden havaita poikkeamat ja tehdä korjaavia toimia. Tuotannon ympäristövaikutusten mittarit ovat moninaiset: esim. jätehuolto, biodiversiteetti, energiankäyttö, ravinnepäästöt, maaperän laatu ja hiilimäärä ja vedenkäyttö. Tuotannon olisi tunnistettava itselleen kriittiset kohdat ja kehitettävä niitä.	1. Sertifiointijärjestelmä esimerkiksi Laatutarha-auditointi tai muu vastaava.

Kasvinsuojelu

2.4 Kasvinsuojelun vastuullisuus			
1. Kasvisten/marjojen/viljojen tuottaja noudattaa integroidun kasvinsuojelun (IPM) periaatteita. Tuottaja käyttää sopimustuotteen viljelyssä vähintään yhtä ennaltaehkäisevää ja/tai ei-kemiallista kasvinsuojelumenetelmää.	2. Kasvisten/marjojen/viljojen tuottaja noudattaa integroidun kasvinsuojelun (IPM) periaatteita. Tuottaja käyttää sopimustuotteen viljelyssä vähintään kahta ennaltaehkäisevää ja/tai ei-kemiallista kasvinsuojelumenetelmää.	Kasvinsuojelu tulee EU-maissa jo lainsäädännön mukaisesti toteuttaa vähintään integroidun kasvinsuojelun (IPM) periaatteiden mukaisesti, jotta siitä ei koituisi haittaa ihmisten ja ympäristön terveydelle. Vastuullisen kasvinsuojelun ytimenä ovat ennaltaehkäisy, ei-kemiallisten kasvinsuojelumenetelmien suosiminen sekä torjunta-aineiden säästeliäs ja tarkasti kohdistettu käyttö silloin, kun niiden käyttö on välttämätöntä.	1 & 2. Toimittajalla on omavalvontakuvaus tai -suunnitelma, jossa dokumentoidaan kasvinsuojelusuunnitelma, kasvinsuojeluun liittyvät toimenpiteet ja mittarit (esim. ei-kemiallisten menetelmien listaus, torjunta-aineiden käyttömäärät suhteessa sallittuihin maksimikäyttömääriin, mahdollisten jäämänäytteiden tulokset, hyötyeliöiden suojelutoimenpiteet). TAI Toimittaja on sitoutunut laatujärjestelmään (mm. Laatutarha-auditointi, IP Sigill, GLOBALG.A.P) tai vastaava, jossa on kasvinsuojelutoimenpiteiden vastuullisuutta koskevia vaatimuksia ja/tai mittareita, kuten yllä esitetty. TAI Toimittaja on sitoutunut Suomen ympäristökorvausjärjestelmään, jossa on kasvinsuojelutoimenpiteiden vastuullisuutta koskevia vaatimuksia ja/tai mittareita, kuten yllä esitetty.
31.8.2021			

Sosiaalinen vastuullisuus

PERUSTASO	EDELLÄKÄVIJÄTASO	PERUSTELUT	TODENTAMINEN
1.1 Työ- ja ihmisoikeudet			
1. Toimittajalla tulee olla sosiaalisten haittavaikutusten ehkäisemiseen ja/tai vähentämiseen perustuvia politiikkoja tai vakiintuneita toimintatapoja vähintään kolmessa seuraavista kategorioista: työolot, työaika, palkkataso, työntekijöiden järjestäytyminen, pakkotyö, ihmiskauppa ja lapsityön hyväksikäyttö.	2. Tuottajalle maksetaan hinta, joka kattaa niiden kestävän tuotannon kustannukset, kuten lakien mukaisen ja asteittain kohti elämiseen riittävää tasoa nousevan palkkatason, turvalliset työolot ja oikeuden liittyä ammattiyhdistysliikkeeseen.	Sosiaalisen kriteerin avulla voidaan edistää työntekijän oikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista tuotannossa. Esimerkiksi tuontielintarvikkeista on usein vaikeaa todentaa sitä, millaisissa työolosuhteissa tiloilla työskennellään. Hankintayksikkö voi pitää itsellään oikeuden tarkistaa asetettujen ehtojen toteutumisen valitulta toimittajalta myös sopimuskauden aikana.	1. Toimittajan vakuutus, jossa sopimustoimittajan pitää pyydettyäessä raportoida ne toimenpiteet, joilla se pyrkii ehkäisemään ja/tai vähentämään sosiaalisia haittavaikutuksia. 2. Kolmannen osapuolen todistus esimerkiksi tuotteelle on myönnetty reilua kauppaa koskeva merkki tai muulla vastaavalla sertifikaatilla tai selvityksellä.

31.8.2021

KIITOS!

Lisätietoja:

Elina Ovaskainen

elina.ovaskainen@motiva.fi